

ULOGA EKONOMISTA I EKONOMSKE TEORIJE U RJEŠAVANJU POJEDINIH EKONOMSKIH PROBLEMA U BIH

Prof. dr Hamid Alibašić,
Ekonomski fakultet u Brčkom

Autorizovana diskusija Međunarodnog naučnog skupa: Ekonomska teorija i praksa u savremenim uslovima

U lijepom ambijentu ovog amfiteatra i u intelektualnoj atmosferi, prije svega, želim da Vas sve pozdravim i nadam se da će Vam danas biti veoma ugodno, jer današnja tematika, koja će se fokusirati za okruglim stolom, bez sumnje, predstavlja izazov današnjice, a tiče se svih nas, pošto nikome od nas nije svejedno kako ćemo u budućnosti živjeti, dobro ili loše, hoćemo li mi i naša djeca imati zaposlenje ili nećemo itd. Hoću posebno da to podvučem jer se naša zemlja danas nalazi u veoma teškoj privrednoj situaciji, koja nažalost, iz dana u dan postaje sve više katastrofalnija. Dakle, svi naši problemi, a posebno ekonomski, svakog dana postaju komplikovaniji i složeniji i što je najgore u svemu tome, na većinu njih mi ne možemo efikasno djelovati, što nas obeshrabruje i stvara nam pesimizam u smislu očekivanja boljih dana života u ovoj već suviše napaćenoj i još uvijek veoma bolesnoj zemlji. Pošto je zemlja bolesna, bolesno je i njeno stanovništvo, jer njegova većina zaista teško živi i bori se za održavanje gole egzistencije (preko 60% stanovništva BiH predstavlja socijalne slučajeve).

Pošto se pokazalo da društvena svojina i netržišni odnosi ne mogu davati potrebne impulse privrednom razvoju i da se na sporazumijevanju i dogovaranju ljudi nisu mogle zasnivati njihove motivacije za efikasnijim privređivanjem, došla je tranzicija sa namjerom da se prevaziđu privredne i sve druge poteškoće koje su zapljusnule našu zemlju.

S pravom se, s tim u vezi, sasvim opravdano postavlja pitanje: Da li i koliko može naša ekonomska nauka i ekonomisti da utiču na prevazilaženje ovih problema? Naravno, moj odgovor na ovo pitanje nije potvrđan. Tu svoju tezu zasnivam na sljedećim činjenicama:

1. Problemi koje je proizvela transformacija socijalističkog sistema privređivanja u kapitalistički, tj. ukidanje društvene svojine i netržišnih odnosa, te uspostavljanje private svojine i tržišnog načina regulisanja ekonomskih zakonitosti, s vremenske tačke gledišta, ne omogućuju našoj ekonomskoj nauci da sve to adekvatno riješi, pošto se i sama nalazi u tranziciji i mnogo je opterećena sopstvenim problemima, koje treba prvo da riješi, pa tek, nakon toga, da uz, prije svega, državnu pomoć počne uspješno rješavati i sve ostale probleme bez čijeg rješenja nema nikome od nas nikakvog boljitka u smislu kvalitetnijeg življenja u našoj zemlji. To znači da naša ekonomska nauka i sama mora da prođe kroz sadašnju rekonstrukciju, te da se organizuje i dalje bitije, uklapajući se u evropske standarde i evropski sistem učenja i školovanja u cijelosti.
2. Napori naših ekonomista da ukažu na rješenja pojedinih ekonomskih problema nisu imali, barem do sada, veliki eho u našoj zemlji. Jedan od razloga ovakvom stanju naše ekonomske nauke jeste, između ostalog, i to što još uvijek politika dominira nad ekonomijom, i naravno, tu nikada ne može biti nekih većih rezultata u rješavanju veoma teških ekonomskih problema u našoj zemlji od strane ekonomista.
3. Raspad bivše Jugoslavije i ratna dejstva u pojedinim bivšim jugoslovenskim republikama, pa i u BiH, unazadili su privredu, a isto tako i našu ukupnu nauku, a prije svega ekonomsku. U takvim uslovima ne može se ni u kom slučaju očekivati od naših ekonomista da posjeduju takvu moć da riješe postojeće ekonomske probleme u našoj zemlji. Da bi to oni mogli, potrebno je da država što prije izgradi jasnu viziju sopstvenog razvoja.
4. Najviše je posljednji rat u BiH izmučio naše stanovništvo i u cijelosti unazadio privredu. To je u velikoj mjeri najviše iscrpljivalo naše ekonomiste i ekonomsku nauku, sve naše napredne snage, da pronađu adekvatnu terapiju za našu bolesnu državu. I dalje kao nekakav tamni oblak, koji se nadvio nad našom zemljom, te sadašnja bolest naše zemlje ozbiljno prijetu da se pretvore u oluju koja može da izruči svu svoju bijes na napore svih nas da pronađemo adekvatno rješenje za izlazak iz veoma nezavidne sadašnje privredne situacije.
5. Ukoliko ovakvo privredno stanje u BiH duže potraje, a po svoj prilici ono će trajati veoma dugo, naša ekonomska nauka će se više godina kretati po ivici provalije i može veoma brzo poprimiti obilježja stagnantne nauke, što znači da neće biti sposobna da odgovori većini zahtjeva nadolazećeg vremena. Prema tome, da ne bi došlo do toga, imperativ je sadašnjeg trenutka da, prije svega, naša

zemlja promijeni svoj rigidni dosadašnji pristup nauci, da je više uvažava, kako bi je i svi ostali članovi našeg društva više respektovali, jer bez razvoja nauke nema ni razvoja privrede, a niti razvoja društva u cijelosti.

6. Očigledno je, da mi danas nemamo monopol nad svojom profesijom, koji bi je zakonski zaštitio i koji bi spriječavao kadrove drugog profila i nivoa obrazovanja da obavljaju ekonomske poslove. Zahvaljujući tome, ekonomska nauka se danas nalazi u podređenom položaju u našem društvu.

Na osnovu svega do sada rečenog o ulozi ekonomista i ekonomske teorije u rješavanju pojedinih ekonomskih problema u našoj zemlji, možemo zaključiti da se izučavanje ekonomske nauke mora već jednom uspostaviti kao stručni zadatak, kao osnova za rad na rješavanju ekonomskih problema i da ekonomija ne predstavlja samo obrazovanje za jednu oblast, već struku koja mnogo zahtijeva, od koje se mnogo očekuje, od koje mnogo zavisi i koja bitno utiče na čitav niz oblasti društvenog života.

Na taj način pred ekonomistima stoji zadatak i odgovornost da pravilno odgovore na pitanja koja se pred našim privrednim razvojem danas postavljaju. Tako krupni ekonomski problemi kao što su nezaposlenost, inflacija, problem stagnirajućeg privrednog rasta, nepovoljna struktura privrede, nepovoljna alokacija investicija, izmijenjena struktura radne snage, migracije stanovništva i gradska prenaseljenost, pritisak na postojeća radna mjesta, nepovoljan spoljnotrgovinski platni bilans naše zemlje, sa kojima se suočava i čitav niz drugih privreda u svijetu, nesumnjivo zahtijevaju mobilizaciju svih naših naučnih potencijala, kako bi se pronašla najbolja ekonomsko-teorijska rješenja i sprovela adekvatna stabilizaciona politika primjerena današnjem trenutku.

Sve ovo pokazuje da postoji sve veća potreba za boljim ekonomskim teorijama i realnim koncepcijama, za informacijama koje nastaju kao rezultat stvarnih profesionalnih znanja i empirijskih podataka, koji su prošli najstrože stručne testove. Istovremeno neophodno je da se utvrde precizniji zadaci stručnjaka, koji će u pravom smjeru angažovati njihovo znanje i imaginaciju. Te mogućnosti sastoje se u opredjeljenjima ekonomskih stručnjaka da:

1. racionalizuju praktičnu ekonomsku politiku;
2. ponude racionalan izbor sredstava i mjera ekonomske politike za ostvarivanje planiranih ciljeva u privrednom razvoju BiH;
3. se posvete prosuđivanju da li je dosadašnja ekonomska politika bila u dovoljnoj mjeri racionalna i na osnovu toga da ponude rješenja;
4. definišu određene ciljeve razvoja i ukažu na racionalne puteve njihovog dostizanja;
5. iznađu najbolja sredstva za najvažnije ciljeve i
6. relizuju model društveno-ekonomskog inženjeringa u pokušaju da se ostvare postavljeni ciljevi.

Ako se posmatraju naša dosadašnja iskustva u ovakvim diskusijama i raspravama ekonomskih stručnjaka, najčešće su davana *ex post* prosuđivanja, uz iskazivanje potreba generalnih zaokreta i reformi, ili se, pak, željelo da se kritičkom analizom javno mnjenje "prosvijeti", iako je često nekoliko mjera sa decidno definisanim zadacima davalo ili moglo dati spektakularne rezultate.

I još, na kraju, želim posebno podvući da stanje u organizaciji naše nauke nije onakvo kakvo bi trebalo biti. Ne osjeća se sistematičnost, osim u željama i deklaracijama, pa postoji opasnost samovoljnih postupaka, zastranjivanja i još većeg zaostajanja za razvojem nauke u svijetu. Da se ne radi isključivo o subjektivnim razlozima, to pokazuju i dosadašnji rezultati rada naših stručnjaka koji su se otisnuli u svijet, gdje se njihove sposobnosti i znanje maksimalno iskorišćavaju.